

נר מנחם

הגות לפרשת השבוע

לע"נ ר' מנחם ב"ר יששכר ומרת רחל ב"ר מנשה שרעבי ז"ל

הרהורים לפרשת ויצא תשפ"ג | מאת הרב מנחם יעקבזון ראש הישיבה במושב

יעקב תיקן תפילת ערבית

בתלמוד במסכת ברכות דף כ"ו נאמר כי 'תפילות אבות תיקנום' ויעקב תיקן תפילת ערבית (למסקנת הסוגיה מימרא זו אינה סותרת את המאמר שהתפילות כנגד הקרבנות) עוד נאמר שם כי 'תפילת ערבית רשות' מאמר זה מתפרש היטב אם תפילה כנגד קרבנות מכיון שבערב אין 'קרבן חובה' בערב ישנה רק הקטרה של חלקי הקרבן שאיננה חובה.

אולם גם מבחינת היחס של ערבית ליעקב יש מקום ומשמעות לכך שהיא תפילת רשות.

בפרשת השבוע מתחילים חיי הגלות של יעקב. למעשה על אף היותו מוגדר 'בחיר האבות' הוא היחיד מביניהם שחיייו רוויים תלאות, עד כדי שכך שהוא עצמו אומר לפרעה 'מעט ורעים היו ימי שני חיי'. הוא סובל רדיפות, גלות, מערכת יחסים בעייתית עם חמיו הכוללת בתוכה מורכבות של בניית הנישואין והולדת השבטים. וכשהוא כבר חוזר לארץ ישראל ומבקש לישוב בשלוח קופצות עליו צרות חדשות – צרת דינה וצרת יוסף.

ואמונתך בלילות

חיייו של יעקב בהחלט מקבילים לערב, לחושך, והוא מקיים את 'ואמונתך בלילות'. זו המשמעות של תפילת ערבית שזמנה בערב, והיא בהחלט אופיינית לחיי האמונה של יעקב בתוך החושך.

יעקב בעצם בחר לעצמו את החיים הללו. לפי מה שפירש הספורנו בפרשתנו על הפסוק 'אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך... והיה השם לי לאלקים'. הכונה בדברי יעקב לדעת הספורנו שהוא מבקש שגם שם 'הויה' הרומז למידת הרחמים יהיה לי להנהגה של אלקים הרומז למידת הדין.

יעקב רוצה בהנהגה של מידת הדין – כפי שהיה רצונו של הבורא בתחילת הבריאה. 'מתחילה עלה במחשבה לברא את העולם במידת הדין, ראה הקב"ה שאין העולם יכול להתקיים ושיתף עמה מידת הרחמים' – אבל אותו רצון ראשוני נשאר כמשאת נפש של צדיקים מיוחדים.

כך גם מפרשים קדמונים את האמור לגבי מיתנו הנוראה של רבי עקיבא שעליה אמר הקדוש ברוך הוא למשה 'כך עלה במחשבה לפני' – כי הכונה היא שרבי עקיבא היה באותה מדרגה של כוונת הבריאה הראשונית כפי ש'עלה במחשבה'.

יעקב הוא כנראה הראשון הבוחר את החיים הללו והוא מנחיל לנו את היכולת לחיות את האמונה וקירבת ה' גם בתוך החושך. כל זה כלול בעומק הרעיון של תפילת ערבית, תפילה הבאה מתוך ה'מעמקים' של חשכת החיים ויסוריהם.

תפילת רשות

יתכן שבחושך לא נכון לחייב תפילה. אפשר לחייב אדם להודות כשהוא במצב של אור והארה, ובתוך כך גם לבקש על העתיד. אבל כשאדם בחושך – אז או שהוא באופן ספונטאני מייצר תלות ופניה אל הבורא, או שאין עם מי לדבר... לכן 'תפילת ערבית – רשות'.

בדורות מאוחרים יותר קבלו עליהם את הערבית כחובה, אולי משום שהגלות הפכה לשגרת החיים, ואולי משום שכמו שמוזכר בפוסקים בכל מקרה לא מכוונים כראוי.

סולם!

יעקב רואה בחלומו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, 'סולם' בגמטריה 'קולי' – 'הקול קול יעקב' וה'סולם' רומז כאן על תפילה.

לפעמים גם מבור יוצאים עם סולם, התפילה היא סולם שניתן להתרומם באמצעותו גם ממעמקים ומתחתיות ארץ.

הבעיה היא שבמצב של חושך קשה להתפלל... לפעמים רק הלב חסום, ופעמים רבות גם המחשבה אינה מרוכזת. בדורות הללו זו תופעה רחבה מאד, אולם כבר בדורות קדומים, בשולחן ערוך נקבעו הלכות המבוססות על ההנחה שרוב האנשים לא מצליחים להתרכז בתפילה (לדוגמה משום כך לא מי שלא כיוון בברכה הראשונה של 'אבות' אינו חוזר על אף שמעיקר הדין צריך לחזור, ודינים נוספים).

ובכן קשה להתרכז ולהתפלל, נמצאים בחושך וחסומים, מה עושים? 'מתפללים בקול'!

לא רק בגלל שהקול מעורר את הכונה ואת הרגש, וזו גם עצה טובה, אלא שגם בלי כונה יש כח לדיבורי התפילה, לתיבות התפילה...

אנו הרי רואים שלהלכה הכונה אינה מעכבת בכל תפילת שמונה עשרה פרט לאבות, הוה אומר שלדיבור בעצמו יש כח, הוא משדר לתדרים גבוהים בעולמות העליונים, וכך הוא משמש כסולם המעלה את הבריאה ואת המתפלל מארץ לשמים...

על אף שעל פי ההלכה והקבלה עדיף להתפלל בלחש ממש, אבל בחוסר הברירה שאנו מצויים בגלות הרוחנית והסתר הפנים ובמצב שכל תפילותינו הם בבחינת 'תפילת ערבית', יש רשות להתפלל בקול, וראינו לגדולי ישראל שנהגו להתפלל בקול. 'הקול קול יעקב והידים ידי עשוי' בזמן שהקול קול יעקב נמצא בתפקיד ומממש את יכולותיו – אין ידי עשו שולטות. במיוחד אם הקול בוקע מעומקא דליבא, אם יש בחינה של צעקה וזעקה – אזי גם במצרים במצב של ירידה רוחנית עמוקה מאד 'וישמע ה' אל זעקתם'.

שבת שלום ובשורות טובות

לתגובות: פקס 039601961 nhrh999@gmail.com

ישיבת מאור יצחק מושב חמד